

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31E JAARGANG

WOENSDAG 22 MEI 1946

No. 1515

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
De Rijksbegroting voor 1946 door Dr. D. Simons	327
Nederland, gezien door het oog van een Belgisch econoom door Prof. Fernand Baudhuin	329
Middenstandsvraagstukken in Zwitserland door H. de Vos	331
Stijging en daling op de maatschappelijke ladder door Mr. J. Bieren's de Haan	333
Geld- en kapitaalmarkt	334
Statistieken	
Bankstaat	335

DEZER DAGEN

heeft de Nederlandsche kiezer, Prometheus ontboeid, zijn meening ten beste gegeven. Of Prometheus, de vooruitziende, inderdaad ver vooruit heeft gezien, kan hij zich als nabetrachter afvragen. Het eigen inzicht der kiezers in deze vraag zal blijken bij de verkiezingen, die nog te wachten staan. De spanning omtrent het toekomstig regeeringsbeleid in Nederland is door dezen

uitslag nog gestegen. Den toekomstigen kabinetsformateur geldt het verzoek, dat Michiel de Ruiter aan een Zweedschen admiraal deed, over wiens bedoelingen hij klaarheid wilde hebben: „weshalve ik Uw Ed. verzoeken, dit werk rijpelijk te overwegen”. Intusschen is het Kabinet, dat een jaar, zonder beschermende bepalingen, trekhondenwerk deed, afgetreden.

Ook verder was dit een week van verstrekkende besluiten. De Regeering, toen nog niet demissionair, besloot de werkzaamheden in de twee groote havens in elk geval te doen plaatsvinden. Ook in de Ver. Staten deed de Regeering andere dan puur bemiddelende geluiden hooren, toen een staking ook het spoorwegvervoer tot stilstand dreigde te doen komen. President Truman heeft de Amerikaanse spoorwegen overgenomen. De Amerikaanse Regeering beschikte vóór den oorlog reeds over de grootste credietinstelling, de „Reconstruction Finance Corporation”; in den oorlog zijn daar groote industrieele complexen bijgekomen. De Ver. Staten nationaliseeren zich zelf. „Ce n'est que le provisoire qui dure”.

Groot is ook de betekenis, mede voor Nederland, van de voorstellen tot zelfstandigheid van Britsch-Indië, die de Britsche Regeering thans maar zelf heeft gedaan. Eerst Egypte, nu Britsch-Indië. Groot-Brittannië demobiliseert even snel als het demobiliseert en als het binnenslands nationaliseert. Slechts op één punt heeft Engeland de klok teruggezet. De groote Engelsche spoorwegmaatschappijen, die traditioneel de buitenklokken der stations twee minuten deden voorloopen, hebben deze gelijk gezet. Maar ook dat is een standpunt, dat in overeenstemming is met de werkelijkheid en met de mondigheid van de massa.

Intusschen maakt men in Frankrijk de klokken luidensgeregeld, want de tocht van Léon Blum naar de Ver. Staten om geld en hulp schijnt te zullen slagen. Het zal noodig zijn, want de politieke storm beteekent economische windstilte. Met goeden moed zijn echter de eerste Fransche boerderijen door Nederlandsche immigranten in gebruikgenomen. Goeden moed vertoont ook de Belgische Regeering, die een scherp program tot beteugeling van de prijsopdriving en den zwarten handel heeft ter hand genomen. Ook op dit gebied kan President Truman, als hij wil, nog krachtig optreden, want de berichten over de Ver. Staten doen op dit punt aan niet goede Europeesche oorlogstradities denken.

De ministers der Grootte Vier hebben Parijs verlaten, naar thans verluidd met een niet-openlijk acoörd. Ook in den Veiligheidsraad wordt het mogelijk de zaak „onder ons” te houden. Zoo keeren de normale vooroorlogische gebruiken weer; in Iran begint een burgeroorlog.

Regelmatig als de klok blijven de berichten over de voedselsituatie. Tusschen de Ver. Staten en Groot-Brittannië is een overeenkomst tot stand gekomen, waarbij Groot-Brittannië begint uit eigen deel voorloopig 200.000 ton graan door te geven. Een internationale voedselconferentie is thans weer bijeen. Veel papier en weinig pap.

Beschikbare krachten

Ik zoek werkkring

bij groote onderneming of bedrijfsgroep. Heb ervaring bij gr. ondern. in leidende functie (o.m. als Directeur buitenl. vestiging), ben vertrouwd m. vele overheidsvoorschriften, accountant N.I.V.A. Brieven onder no 480, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij het MINISTERIE VAN HANDEL EN NIJVERHEID kunnen direct worden geplaatst:

een econoom

(met belangstelling voor algemeen economische vraagstukken).

een economisch geograaf

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de afdeling Personeel, Ministerie van Handel en Nijverheid, Bezuidenhoutseweg 30, 's-Gravenhage.

De Spaarbank A° 1820 te Schiedam, wenscht over te gaan tot aanstelling van een

DIRECTEUR

wiens taak behalve de algemeene dagelijksche leiding vooral ook de propaganda voor het sparen en in het bijzonder de bevordering van het jeugdsparen zal omvatten.

Gegadigden voor deze functie, die naast de noodige financieele ervaring ook ervaring, althans levendige belangstelling in laatst genoemde richting hebben, gelieven zich (hand-) schriftelijk in verbinding te stellen met het bestuur van voornoemde Spaarbank, onder verstrekking van zoo volledig mogelijke inlichtingen en korte weergave van levensloop.

De Vakgroep Detailhandel in ijzerwaren en gereedschappen, verwarmings- en sanitaire artikelen vraagt, wegens militairen dienstplicht van den secretaris, een

pl.verv. secretaris

In verband met steeds toenemende werkzaamheden is vaste aanstelling voor de toekomst niet uitgesloten.

Soll. moeten zich bereid verklaren zich event. aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Brieven aan de Vakgroep, Stationsweg 43, Leiden.

DE ALGEMEENE KUNSTZIJDE UNIE N.V. vraagt voor haar financieele afd. een

jong jurist of

economisch doctorandus

Uitvoerige sollicitaties, zoo mogelijk onder bijvoeging van pastoto, worden ingewacht ten kantore harer Personeelafdeling, Velperweg 62, Arnhem. Persoonlijk bezoek alleen na oproep.

Annonces voor het volgend nummer dienen uiterlijk 27 Mei a.s. in ons bezit te zijn.

DE BANK

VOORZIEET HAAR
REKENINGHOUDERS
GRATIS VAN ZEGEL-
VRIJE CHEQUE-FOR-
MULIEREN IN BOEK-
JES VAN HANDIG
FORMAAT

ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING
193 VESTINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930
Heerengracht 320 - A'dam

Beoordeeling en Beheer van vermogens, pensioen- en spaarfondsen, belegde reserves, effectenportefeuilles ten behoeve van ondernemingen, stichtingen, verenigingen, particulieren.

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispén;
Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

De EFFECTENHANDEL herleeft!

Met het geven van advies en het uitvoeren van effectenorders belast zich gaarne de

NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

70 kantoren in Nederland

DE RIJSBEGROOTING VOOR 1946.

Het lang verbeide stuk is eindelijk verschenen. Onze minister van Financiën heeft wel niet zoo vroolijk met de begrooting gezwaaaid als zijn Britsche ambtgenoot deed, toen hij de begrooting in het befaamde koffertje bij het Lagerhuis ging aanbieden, maar toch is er alleszins reden tot vreugde. Vreugde, omdat het scherm, dat tijdens de bezetting het financieele beheer verborgen hield, is opgehaald. Het oudste recht van het Parlement, het begrotingsrecht, kan weer worden uitgeoefend en deze uitoefening vindt haar steun in de critiek der publieke opinie, welke zich vrij over de regeeringsvoorstellen kan uitspreken.

Doch er is meer reden tot vreugde. Dit staatsstuk geeft, als zoovele andere, welke ons, sinds de bevrijding, van het Departement van Financiën hebben bereikt, blijk van het feit, dat onze financieele Generale Staf onder de krachtige en doelbewuste leiding van den minister van Financiën niet is gaan neerzitten bij den door den bezetter en zijn handlangers achtergelaten desolaten boedel, doch dat zij zich aanstonds heeft gezet aan de taak orde te scheppen in den financieelen chaos, de groote vraagstukken, welke om een oplossing vroegen, heeft aangevat en met een getemperd optimisme is aangevangen met het ontwerpen en uitvoeren van een plan voor de saneering van 's lands financiën.

Behalve over een getemperd optimisme (een minister van Financiën mag nooit onverdeeld optimistisch zijn!), moet Professor Lieltinck wel beschikken over een groote dosis koelbloedigheid en onverschrokkenheid. Wie de totaalcijfers van deze begrooting beziet en ze vergelijkt met de begrootingscijfers van de jaren vóór 1940, duizelt van de verschillen. Wij laten hier ter vergelijking de totalen over 1939 en van de begrooting van 1946 volgen:

Totalen	1939	1946
	in miljoenen guldens	
Uitgaven Gewone dienst	746	2.231
„ Kapitaal „	555	751
Buitengewone uitgaven	—	2.386
	1.301	5.368

Indien de minister van Financiën een lichte duizeling bij het aanschouwen dezer cijfers heeft gehad, hij heeft zich er snel van hersteld en hij heeft met deze astronomische cijfers allereerst gehandeld naar de regelen van de statistiek, die immers is: „l'art de grouper les chiffres”. In de bovenstaande berekening van het totaal komt deze groepeerings reeds enigszins tot uitdrukking. De uitgaven zijn onderverdeeld in die van den gewonnen dienst en die van den buitengewonen dienst, welke laatste dan weer is onderscheiden in kapitaalsuitgaven en in de uitgaven van aflopend karakter, voortvloeiende uit de bijzondere omstandigheden. Terwijl de cijfers dan nog indrukwekkend blijven, verliezen zij die ontzaglijke afmeting, welke aan een beheersching daarvan zou doen wanhopen.

Hoofdtrekken.

Hoe is nu in hoofdtrekken de oplossing van het financieele vraagstuk gezien? Dit immers is naar mijn meening de groote verdienste van de ons voorgelegde begrooting, dat zij voor een belangrijk deel van het financieel probleem een oplossing geeft en dat zij voor het overige den weg aanwijst, waarlangs de oplossing zal moeten worden verkregen. Verschillende facetten hiervan wil ik in het kort toelichten.

Een eerste zorg voor den minister van Financiën is steeds, dat de Overheid in staat moet zijn haar betalingen te verrichten, zonder het geldstelsel in gevaar te brengen. Met deze zijde van het vraagstuk heeft de Minister zich aanstonds beziggehouden, zooals blijkt uit de kasbegroo-

ting, die gepubliceerd is in de Nota betreffende den toestand van 's Rijks financiën (12 December 1945, Kamerstukken no. 124, 2 en 5).

Ook thans bevat de millioenennota een dergelijke kasbegrooting, maar nu is deze verscholen in het interessante gedeelte „Verkort Nationaal Budget 1946”.

Wat de overheidsfinanciën betreft, is de sluitpost daarvan het bedrag ad f 1,8 milliard, dat geraamd is wegens door de Overheid op te nemen leeningen. Dit bedrag wijkt af van het totaal nadeelig saldo der Rijksbegrooting, dat op f 2,2 milliard is gesteld en daarbij moeten nog worden geteld f 0,4 milliard wegens het nadeelig saldo van het Landbouwcrisisfonds en f 0,2 milliard wegens de nadeelige saldi der lagere publiekrechtelijke lichamen. Maar tot dit totaal der geraamde nadeelige saldi ad f 2,8 milliard hebben bijgedragen de aflossingen op vroeger gesloten leeningen en de bijdragen aan de Overheid in den wederopbouw, welke niet in het bedrag van f 1,8 milliard zijn begrepen.

Aannemende, dat het verschil van f 1 milliard door deze laatste posten wordt verklaard, is de kaspositie van de Overheid dus verzekerd, indien de geraamde inkomsten zullen worden ontvangen, de geraamde uitgaven niet zullen worden overschreden en tenslotte f 1,8 milliard zal kunnen worden geleend. Ik laat hierbij tijdelijke moeilijkheden, tengevolge van het later binnenkomen der ontvangsten dan het doen van de uitgaven, buiten beschouwing.

Een consequentie van den eisch, dat de Overheid haar betalingen moet kunnen verrichten, zonder dat het geldstelsel in gevaar komt, is, dat de gewone dienst, zoo niet over één jaar, dan toch over een reeks van jaren gezamenlijk, in evenwicht is.

De minister van Financiën heeft er terecht naar gestreefd, om aan dezen eisch terstond te voldoen. Van den eisch van het budgetair evenwicht gaat een sterke prikkel uit om de overheidsuitgaven niet meer te doen bedragen dan noodzakelijk is, hoewel uiteraard over de noodzakelijkheid van bepaalde uitgaven verschil van meening kan bestaan. Indien de gewone uitgaven door de gewone inkomsten moeten worden gedekt, wordt de financieele wetgever gesteld voor de gevolgen van zijn uitgavenbeleid. Worden de uitgaven sterk uitgezet, dan moeten ook de inkomsten worden vermeerderd en dienen dus de belastingen te worden verzwaaard.

Wanneer de gewone dienst een aantal jaren op hetzelfde peil is geweest, kan men om redenen van conjunctuurbeïnvloeding geen bezwaar zien in tijdelijke tekorten. Doch, indien de overheidstaak zoo bovenmatig is uitgezet als in den oorlogs- en na-oorlogschen tijd bijkans onvermijdelijk was en is, wanneer Rijksdiensten als paddestoelen uit den grond schieten, is het zaak zoo spoedig mogelijk terug te keeren naar de regelen van het conservatieve financieele beleid, om door het nastreven van het budgetair evenwicht den ongebreidelde groei van overheidsapparatuur en overheidsbemoeiing te remmen en in te perken.

Zooals reeds in de Aanteekening, welke in „E.-S.B.” van 24 April jl. is verschenen, is opgemerkt, is tegenover de f 2.231 miljoen aan uitgaven van den gewonnen dienst een middelen geraamd f 2.394 miljoen, waarvan de belastingen f 2.206 zouden moeten opbrengen. In dit totaal van f 2.206 miljoen is echter begrepen f 492 miljoen wegens achterstand en navordering van vroegere jaren. Ook al laten de middelen een overschot van f 163 miljoen, dat ten bate van den buitengewonen dienst is gebracht, zoo dekken dus in wezen de ontvangsten over 1946 de uitgaven daarvan niet ten volle. Het is dus duidelijk, dat wij er met den gewonnen dienst nog niet zijn, maar dat ook deze zou moeten worden verminderd, wil men tot een werkelijk sluitend budget geraken.

Begrooting en bedrijfsleven.

Trouwens, zelfs indien de gewone dienst werkelijk sloot, moet de zware belastingdruk, welke dit vereischt, reeds

peden zijn om naar vermindering van de uitgaven te streven. Over 1939 bedroeg de totale opbrengst der rijksbelastingen f 645 miljoen; thans is aan belastingopbrengst voor den gewonen dienst niet minder geraamd dan f 1.714 miljoen (f 2.206 miljoen — f 492 miljoen).

Het is duidelijk, dat het overgrootste deel der belastingen moet worden gedragen door het economisch leven. In het verkorte nationale budget komen de uitgaven voor belastingen tot uiting in het budget der gezinshuishoudingen met f 1,2 milliard en in het budget der bedrijfshuishoudingen met f 1,1 milliard. Volgens deze raming drukt dus op de bedrijfshuishouding en rechtstreeks niet minder dan f 1,1 milliard aan belastingen, terwijl dan de burgers als consumenten beschouwd nog f 1,2 milliard hebben op te brengen.

Het budget voor de bedrijfshuishoudingen vermeldt voorts nog een post „overige betalingen aan Overheid” van f 0,4 miljoen. Wat deze post precies omvat, wordt niet vermeld. Ik weet niet, of hierin ten volle begrepen zijn de bedragen, welke het bedrijfsleven aan de organisaties, waarin het van overheidswege is ondergebracht, zoals bedrijfsgroepen en vakgroepen, heeft te betalen. Het is voldoende bekend, dat deze bijdragen zeer aanzienlijke sommen uitmaken en in totaal een zware belasting van het bedrijfsleven vorderen. Ik neem aan, dat de sociale lasten van de ondernemingen zijn ondergebracht in den post „belooning der productiefactoren”.

Weliswaar is het standpunt overwonnen, dat de overheidsuitgaven onproductief zouden zijn. Bij de noodzakelijkheid, waarin wij helaas door de schaarschte aan goederen verkeerden, dat de Overheid zich intensief met het bedrijfsleven moet bemoeien en voor de collectiviteit daarvan of voor bepaalde bedrijfstakken hier en in het buitenland moet optreden, is zij ook een productiefactor geworden. Doch evenals de ondernemer streeft naar rationalisering en verlaging van zijn kostprijs door vermindering van den druk van verschillende kostenfactoren, moet ook de Overheid trachten dit kostenelement sterk te verlagen. Alle theorie ten spijt, zijn de door het bedrijfsleven te betalen belastingen en bijdragen aan bedrijfsorganisaties voornamelijk „overhead costs”, waarvan het nut voor elk bedrijf in het algemeen niet is aan te toonen. Voor een deel zijn zij rechtstreeks veroorzaakt door de overorganisatie van het maatschappelijk leven, voor een ander deel zijn dergelijke lasten en andere kosten indirect veroorzaakt, immers, noodzakelijk om de wrijving door de overorganisatie in het leven geroepen, uit den weg te ruimen of te verminderen.

De overheidsbemoeiing moet worden gezien als een dienende factor in het geheel van het economisch leven. De Regeering stelt zich tot taak, om het economisch leven in Nederland weer op gang te brengen, de arbeidsproductiviteit te doen stijgen en daardoor het nationale inkomen te doen toenemen. Naar mijn meening valt deze taak uiteen in een positief en in een negatief gedeelte. Positief moet de Regeering noodgedwongen allerlei maatregelen nemen, welke in betere tijden aan het vrije spel der maatschappelijke krachten konden worden overgelaten. Negatief is de taak, om zich te onthouden van elken maatregel en elken last, die niet strikt noodzakelijk is en daardoor het bedrijfsleven slechts onnuttig zou bezwaren.

In andere gedeelten van de miljoenennota, evenals in andere regeeringsstukken, wordt terecht de nadruk gelegd op de noodzaak van een vergroting van den export. Ons economisch achterland is grotendeels gesloten en ook indien de deur daarvan weer wordt opengezet, zal dit de eerste jaren slechts op een kier zijn. De economische betrekkingen met Nederlandsch-Indië zijn een groot vraagteken. Het bedrijfsleven moet dus nieuwe afzetmarkten veroveren. Ook al zijn sommige concurrerende landen met zeer lage kostprijzen voorgoed of tijdelijk uitgeschakeld, de wedijver om de nieuwe afzetgebieden zal hevig zijn. Wil Nederland daarin het aandeel ver-

werven, dat de goede eigenschappen van zijn ondernemers en arbeiders rechtvaardigen, dan zal het, ook wat de prijzen betreft, moeten kunnen concurreren. En dus moeten de overheidslasten, die op de bedrijven drukken, worden verminderd.

De buitengewone dienst.

In welke mate ons land nog de gevolgen van den oorlog heeft te dragen, wordt wel bijzonder duidelijk door den buitengewonen dienst der begroting. Terecht zijn de uitgaven van aflopend karakter, voortvloeiend uit de bijzondere omstandigheden, in een afzonderlijke afdeling van de begroting ondergebracht. Van de voornaamste van deze buitengewone uitgaven is in de Aanteekening in „E.-S. B.” van 24 April jl. reeds een overzicht gegeven.

De pacificatie van Indië en de liquidatie der oorlogsvoering zullen naar raming in 1946 niet minder dan netto f 610 miljoen gulden vorderen. Als bijdrage van de Overheid in de kosten van wederopbouw, schadevergoeding e. d. is gerekend op een uitgave van f 932 miljoen. De abnormaliteit van de onder den buitengewonen dienst geraamde uitgaven blijkt ook uit den post, welke tot een gelijk bedrag onder de uitgaven en de middelen voorkomt, nl. die voor den aankoop van grondstoffen en producten, resp. voor de opbrengst wegens verkoop daarvan, waarvoor niet minder dan f 275 miljoen is geraamd.

Het is te vreezen, dat ook volgende jaren nog buitengewone uitgaven zullen hebben te dragen, doch in de onderbrenging in deze afdeling zit reeds een sterke stimulant; om de uitgaven als abnormaal te beschouwen en deze zoo spoedig mogelijk te doen ophouden.

Eén van het standpunt der overheidsfinanciën gunstige factor blijkt niet uit de cijfers. De te verwachten opbrengsten uit de vermogensaanwasheffing en de vermogensheffing zijn niet onder de geraamde middelen opgenomen. Zoolang de grondslagen van deze heffingen niet door den wetgever zijn vastgesteld, heeft het geen zin hun opbrengsten te schatten, doch wel staat vast, dat zij in belangrijke mate een tegenwicht zullen vormen voor de buitengewone lasten, welke het Rijk ook in de komende jaren zal hebben te dragen. Worden zij tot schulddelging aangewend, dan zullen zij den zwaren last van de leeningschuld verminderen. Op schadeloosstelling, uit Duitschland te ontvangen, is niet gerekend. Zonder dat hierdoor eenige claim wordt prijsgegeven, getuigt het van wijs inzicht voorloopig geen inkomsten uit dien hoofde te ramen.

Een gunstige factor kan wellicht nog vormen de afwikkeling van het hier te lande in beslag genomen vijandelijk vermogen; voor een groot deel zal dit aan crediteuren moeten worden uitbetaald, maar het is niet uitgesloten, dat tenslotte nog een batig saldo overblijft.

Tot den buitengewonen dienst behoort ook de afdeling van de kapitaalsuitgaven, welke ten deele een normaal karakter draagt. De f 751 miljoen, welke hierop zijn geraamd, bevatten echter als bijzondere posten f 53 miljoen wegens credietverleening aan particuliere bedrijven en f 213 miljoen wegens voorschot aan de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel, ten behoeve van aanvullende herstellfinanciering. Zoolik bekend, stelt de Regeering zich op het standpunt, dat voor de bijdrage in de oorlogsschade in beginsel de waarde per 9 Mei 1940 als basis zal moeten blijven gelden. Dit maakt in zeer veel gevallen aanvullende credieten noodig, willen de bedrijven werkelijk hun door verwoesting of roof geteisterde apparaat herstellen. In de miljoenennota wordt de mogelijkheid geopperd, dat de Herstelbank een leening zal kunnen opnemen, om daaruit deze credieten of een deel daarvan te kunnen verstrekken. Zoolang deze leening niet is gesloten, moet het Rijk de Herstelbank tot de uitvoering van haar taak in staat stellen en daartoe

dient deze onder de kapitaalsuitgaven opgenomen post. Voor de aanschaffing van materiele uitrusting van leger en vloot is f 191 miljoen geraamd.

„Nationaal budget”.

Het is niet de eerste keer, dat getracht wordt het economisch leven in een samenhangend en in zichzelf sluitend overzicht weer te geven, zooals thans is geschied, doordat de miljoenennota de begroting in samenvattende cijfers plaatst in een nationaal budget¹⁾. In de geschiedenis der economie staat een dergelijk schema vrijwel in de beginperiode. Het „tableau économique” van den physiocraat Quesnay gaf een heredeneerde voorstelling van het ontstaan en de verdeeling van het maatschappelijk product. In de 20ste eeuw vinden wij dergelijke schematische berekeningen bij Major Douglas, den Canadeeschen prediker van het „social credit”.

Wij hebben den indruk, dat dit nationaal budget theoretisch beter gefundeerd is dan de twee daaraan herinnerende schema's van Quesnay en Douglas. Als een van de eerste producten van het Nationaal Planbureau verdient dit schema toejuicing. Het laat duidelijk de eigenlijk vanzelfsprekende verbondenheid tusschen de overheidshuishouding en het economisch leven en de consumptiehuishoudingen zien en legt ook het noodzakelijk verband met de kapitaalmarkt en de economische betrekkingen met het buitenland.

Naast deze reële beteekenis is een dergelijk schema aantrekkelijk, omdat het zoo prachtig sluit! Wij zien de milliarden keurig zoowel aan de debetzijde als aan de creditzijde der onderdeelen van het budget verschijnen. Het klopt als een bus. Maar dit „tabulair evenwicht” mag ons niet uit het oog doen verliezen, dat zeer veel van de posten op ramingen berusten, die misschien door de ervaring zullen worden bevestigd of weerlegd, maar die zich voor een deel ook aan controle zullen onttrekken, althans voorloopig! Het zou interessant zijn van het Planbureau meer gedetailleerd te vernemen, hoe het de verschillende posten heeft berekend. Het is duidelijk, dat het Centraal Planbureau in de richting wil gaan van een nationale boekhouding, zooals die door zijn medewerker Ed. van Cleeff een aantal jaren geleden is bepleit²⁾. Wij gelooven, dat die arbeid, mits deze de groote lijnen in het oog houdt, op den duur zeker zijn vruchten zal afwerpen. Juist wanneer de Overheid zich in zijn bemoeiing met het economisch leven bepaalt tot toezicht en ingrijpen op de strategische punten, bestaat bij haar behoefte aan samenvattende betrouwbare cijfers.

Vatten wij tenslotte de indrukken, welke de kennisgeving van de Rijksbegroting 1946 ons gaf, samen. Het budget geeft een duidelijk beeld van den toestand der staatsfinanciën, die gekenmerkt wordt door de volgende verschijnselen:

1. al te hooge uitgaven van den gewonen dienst, met als gevolg: een zware belastingdruk;
2. hooge uitgaven, voortvloeiende uit de liquidatie van de oorlogsgevolgen en de nog steeds buitengewone omstandigheden, waarin het Koninkrijk verkeert.

Doch tevens legt deze begroting getuigenis af van den vasten wil om de moeilijkheden te overwinnen, van inzicht in de verbondenheid van de staatsfinanciën met het algemeene economische leven en van de bekwaamheid, welke noodig is om het gestelde doel te verwezenlijken.

's-Gravenhage, Mei 1946.

Dr. D. SIMONS.

¹⁾ Zie ook „E.-S.B.” van 24 April 1946.

²⁾ Zie Ed. van Cleeff, artikelen over een „nationale boekhouding” in „de Economist”, Juli/Augustus en November 1941.

NEDERLAND, GEZIEN DOOR HET OOG VAN EEN BÉLGISCH ECONOMOOR.

Het is stellig niet van belang ontbloomt, om eens te vernemen, hoe een vreemdeling, specialist op economisch gebied, Nederland gezien heeft in het voorjaar van 1946. De Nederlandsche lezer zal er ongetwijfeld geen enkele openbaring in aantreffen, want hij kent veel beter het land, waar de vreemdeling slechts doorheen getrokken is. Maar toch: er zijn dingen, die men voorbij ziet, wanneer men te dicht geplaatst is bij het bestudeerde object. Er zijn feiten, die men als natuurlijk aanvaardt, omdat men er getuige van was, hoe zij ontstonden en zich ontwikkelden, terwijl zij in werkelijkheid bijzondere kanten vertoonen.

In het bevrijde Nederland ontwaart het oog van den econoom allereerst enkele uitwendige factoren; daarna raadt de beschouwer een aantal fundamenteele elementen, die minder duidelijk zichtbaar, maar niettemin zeer belangrijk zijn.

Wat het uitwendige aspect betreft, allereerst het volgende. Er is iets, dat ons aanstonds treft. Nederland maakt, ondanks zijn verwoestingen, den indruk van een jeugdige land, zijn lange en briljante geschiedenis ten spijt. Hierin verschilt het met den aanblik, die bijvoorbeeld Frankrijk oplevert, waar men, in het algemeen gesproken, slechts oude en vervallen gebouwen aantreft, omdat men er in de laatste twintig jaar slechts weinig heeft gebouwd. In Nederland ziet men dadelijk, dat de bouwwerken er, tenminste voor de helft, van na 1919 dateeren, terwijl die verhouding in België slechts 40 pCt. vertegenwoordigt, hetgeen overigens nog heel eervol is. Die indruk van jeugd wordt ook veroorzaakt door de Nederlandsche bevolking, waarin lieden onder de dertig duidelijk de overhand hebben. Het jeugdige van het land vinden wij ook in zijn bouwstijl en in zijn steden, die er frisch en fleurig uitzien. Dit alles weerspiegelt de demografische en economische evolutie uit het tijdperk tusschen twee oorlogen.

Dit jeugdige land vertoont zich aan den vreemdeling als merkwaardig goed toegerust, de verwoestingen van den oorlog ten spijt. Zijn groote bruggen hebben, zelfs gedeeltelijk vernietigd, nog een machtig aanzien en wat zijn wegen betreft, dat vijftien jaar geleden nog niet beantwoordde aan de eischen van het moderne economisch leven, dit ontrolt zich thans als één der schoonste van Europa. Het is beter dan het Belgische, waarin een groote, leidende gedachte ontbreekt en waar men volhard heeft bij geplaveide wegen, die thans een anachronisme zijn, dat geld kost.

Dit jonge land is ook een zeer ordelijk en methodisch land. Dat blijkt uit den uiterlijken aanblik van zijn groote steden en uit de wijze, waarop de bevolking zich gedraagt. Dat blijkt eveneens uit de discipline, waarmede de voorschriften worden nageleefd, namelijk met betrekking tot de prijzen.

Die prijzen zijn in 't algemeen lager dan in België, maar toch moet men zich, wat dat betreft, hoeden voor een onjuiste interpretatie. De vreemdeling, die België bezoekt en in restaurants leeft, wordt getroffen door het feit, dat men er wel alles kan krijgen, wat men wil, maar tegen buitensporige prijzen. Hij stelt zich voor, dat alle prijzen in België op dat peil staan en dan vergist hij zich.

Het restaurantwezen in België is het laatste, dat gezond gemaakt zal worden, en het is begrijpelijk, dat het nog niet gebeurde, wanneer men het hier toegepaste stelsel in aanmerking neemt. De restaurants krijgen inderdaad geen enkele toewijzing, noch in vleesch, noch in aardappelen, eieren, vet, melk of suiker, terwijl toch deze artikelen gereguleerd en gerantsoeneerd zijn. Volgens de wet kan de restaurateur tot heden slechts visch of gevogelte geven, terwijl de prijs van dit laatste artikel bijzonder hoog gehouden is, juist wegens de vraag, die van het hotelwezen uitgaat. En in sommige opzichten lijkt de houding van de Overheid paradoxaal. Eind 1945 hebben de Eerste Minister en diens ambtgenoot van

Economische Zaken om de prijzen te doen dalen den kostprij van koffie vastgesteld, zooals deze door café's en restaurants met melk en suiker kon worden geleverd. Die prijs werd gesteld op 5 franken of 30 cents. En toch konden op dat oogenblik de caféhouders en restaurateurs wettig nog geen gram koffie of suiker, noch een deciliter melk koopen!

De Belgische prijzen zijn dus niet zoo hoog, als men in Nederland meent. De index van het „Instituut voor Economische en Sociale Onderzoekingen" te Leuven toont aan, dat voor voedingsartikelen, rekening houdend met de aanvulling, die op de vrije markt gekocht moet worden, men thans den coëfficiënt 2,5 in vergelijking met 1936—1938 bereikt heeft, terwijl de loonen op 2,8 staan. Wat textielgoederen betreft, waarvan de prijzen na de bevrijding slecht zijn geregeld, is men thans op gemiddeld 3, met kans op een verlaging tot 2,75.

Maar laat ons op Nederland terugkomen. Dit jeugdige land heeft verwoestingen ondergaan, waarvan de statistiek den ernst aantoonde.

Rotterdam treft den vreemdeling stellig het meest, hoewel deze, ook al heeft hij de stad vroeger gekend, eenige moeite zal ondervinden, wanneer hij de uitgebreidheid van de ramp wil bepalen. Het centrum van de stad lijkt hem een zandwoestijn, waarvan men zich afvraagt, of zij wel ooit bebouwd is geweest. Buiten Rotterdam zijn het Den Haag en dan Arnhem, die den diepsten indruk maken. Maar de rest van het land vertoont minder verspreide verwoestingen, in tegenstelling met wat men in België ziet, waar bijna geen stad is, die niet min of meer ernstig is getroffen.

Het zwaar beschadigde Nederland heeft een aanvang gemaakt met de herstelwerken. Dat staat voor den econoom als een paal boven water. Deze activiteit is zonder twijfel het duidelijkst tot uitdrukking gekomen in de drooglegging van den Wieringermeerpolder, waar thans reeds een nieuwe oogst opschiet, ondanks de totale verwoesting der boerderijen, die daar gebouwd waren. Deze groenende oogst lijkt het symbool van den levenswil van Nederland. Maar men moet toegeven, dat in andere deelen des lands de resultaten der krachtsinspanning minder duidelijk aan den dag treden, hetgeen ongetwijfeld toegeschreven moet worden aan het gebrek aan materiaal. Alles wat met weinig materiaal gedaan kon worden, de opruiming, de nivellering van terreinen, de voorloopige gereedmaking, gaat zichtbaar vooruit, maar de eigenlijke herbouw openbaart zich nog niet aan het oog van den vreemdeling.

Toch bewijzen enkele kentekenen, dat er niets veronachtzaamd wordt. Daar gaat, op dezen al wat warmen lentedag, langs de helling van een pas herbouwde brug, een tankwagen, die den nieuwen aanplant komt besproeien. Daar zijn boscharbeiders bezig op het slagveld van Arnhem, om boomen, die door granaatscherven zijn getroffen, te omzwachtelen. Dat alles is veelbetekenend en doet veel goeds verwachten voor den dag, waarop de materialen in voldoende mate zullen worden verdeeld.

* *

Achter deze uiterlijke verschijnselen zoekt de econoom naar de fundamenteele factoren. Hem blijkt, dat de oorlog niet alleen een ernstig materieel verlies voor Nederland heeft opgeleverd, maar ook, dat hij de voorwaarden voor zijn economisch bestaan heeft omvergeworpen.

Nederland heeft in de eerste plaats zijn aloude markten geheel of gedeeltelijk verloren. Duitsland is voor langen tijd als economische mogendheid verdwenen. Zijn koopkracht zal eerst na tal van jaren herwonnen worden en dat berooft Nederland van een belangrijk afzetgebied en van een bron van handel en werkzaamheid voor zijn havens. Groot-Brittannië blijft stoïcjes volharden in zijn politiek, die het noopt zijn aankopen tot een minimum te beperken en zich de fijnere landbouwproducten, die Nederland het tot heden leverde, te onzeggen. Tenslotte is Nederland eveneens verstoken van de Indische markt.

Dit alles is ernstig, vooral op een oogenblik, waarop de economische balans van Nederland behoefte heeft aan alles, dat zou kunnen bijdragen om het evenwicht te herstellen. Nederlandsch-Indië zou het, behalve grondstoffen, een overschot van deviezen hebben kunnen leveren, dat het in staat zou hebben gesteld het bedrijfskapitaal van het moederland te herstellen. Deze inkomsten, die België het geluk had intact te houden, worden thans in Nederland wel zeer gemist.

Het deficit van de economische balans verplicht ook Nederland een harde politiek te voeren. Terwijl het eerder bevrijde België belangrijke vorderingen heeft kunnen krijgen en, merkwaardigerwijze, crediteur van de Vereenigde Staten op de Lend and Lease-rekening is kunnen worden, moet Nederland zich thans in groote schulden steken tegenover het buitenland en zich tegelijkertijd tevreden stellen met een betrekkelijk lagen levensstandaard.

Nadat bovendien Nederland zijn steenkoolproductie in Limburg had zien terugloopen, zonder dit deficit door invoer te kunnen compenseeren, kon het zijn industrie niet meer zóó voorzien, dat de activiteit toeneemt, en kon het evenmin zijn binnenlandsche markt voorzien en tegelijkertijd exporteeren.

De onmogelijkheid van bevoorrading uit de Nederlandsche pakhuizen treft natuurlijk den buitenlander, die onderdaan is van een land, dat, eerder bevrijd, zijn voorraden reeds aanmerkelijk heeft kunnen aanvullen. Het gebrek aan fietsbanden is het duidelijkste teken van schaarschte in een land, waar iedereen zou willen fietsen.

Het gebrek aan textielgoederen is eveneens zichtbaar, hoewel het publiek op straat dit nog niet verraadt. Men gevoelt trouwens ook het gebrek aan huishoudelijke goederen en dat van die talloze hulpmiddelen, die in het moderne leven onmisbaar zijn.

Het is een feit, dat de behoeften enorm zijn. Men merkt het in België, waar de vraag het aanbod steeds overschrijdt, hoewel op belangrijke gebieden de op de binnenlandsche markt gebrachte productie die van voor den oorlog te boven gaat.

De uitputting van Nederland, die den toerist wellicht niet in het oog valt, openbaart zich echter wel aan den econoom. Maar deze hoedt zich er wel voor naar een tijdelijken toestand te oordeelen en den menschelijken kant over het hoofd te zien.

De menschelijke factor is voor Nederland allereerst een dichte bevolking, die een bijzondere waarde vertegenwoordigt op een oogenblik, waarin zich in heel Europa een groote arbeidscrisis doet gevoelen. De toestand van Nederland is des te meer hoopgevend, omdat het gaat om geschoolde, kundige en nijvere arbeiders. Deze kenmerkende eigenschappen kan men met het bloote oog ontdekken, wanneer men de activiteit gadeslaat, die het land thans ontplooit, in weerwil van tijdelijke, maar verlamdende moeilijkheden.

Dan is er nog het feit, dat Nederland in wezen een rijk land is, dat over reserves beschikt en het crediet rechtvaardigt, dat het noodig heeft. Iedereen zal moeten toegeven, dat Nederland een ideale debiteur is, waarvan men weet, dat hij een goed gebruik zal maken van het kapitaal, dat men hem toevertrouwt. En inderdaad, men mag aannemen, dat de terughouding thans veeleer moet komen van de Nederlandsche Regeering, die zich niet overmatig in de schulden zal willen steken, en niet van de Regeeringen, die credieten zullen kunnen verleenen.

De rijkdom van Nederland openbaart zich op het gebied der onroerende goederen, die de meest betrouwbare weerspiegeling zijn van het kapitaal. Zij openbaart zich ook in de ruimte der buitenlandsche beleggingen en wel in Amerikaansche waarden, die het land door de moeilijke periode heen zullen helpen. Zij openbaart zich tenslotte in de Indische investeringen, waarvan verwacht mag worden, dat men het grootste deel ervan terug zal krijgen.

In liet oog van den econoom kan Nederland's toekomst

geen ongerustheid baren. Het land is niet op zand gevestigd, zooals de aanblik van den bodem zou doen vermoeden, maar op een rots. Het zal zich evenwel hebben aan te passen; het zal met name moeten trachten zich schadeloos te stellen voor het uitvallen van den Duitschen afnemer. Het zal er ook rekening mee moeten houden, dat de verruiming der markten en de verlaging der toslagboomen, waarop men in den oorlog gerekend had, zich waarschijnlijk niet zoo spoedig zullen verwezenlijken, indien ze tenminste ooit werkelijkheid zullen worden.

Daarom moet men het als een blijk van gezond verstand beschouwen, dat er een politiek gevoerd wordt, krachtens welke Nederland en België, dat zich in een vrijwel overeenkomstigen toestand bevindt, besloten hebben het plan tot economische aaneensluiting te verwezenlijken, dat te Londen door de beide, in ballingschap levende, Regeeringen was opgevat. Wanneer hij Nederland bereist, geeft de econoom zich rekenschap van de enorme mogelijkheden, welke geboden worden door een verbond, dat 17 millioen inwoners omvat en dat beschikt over de middelen, die Nederland en België naast elkaar zouden plaatsen. Daarin schuilt een economische macht van de eerste orde, die het levenspeil zou kunnen verheffen op een wijze, waarvan alleen de omvang nog onzeker is.

Ziehier de overwegingen van een econoom, na reizen te hebben ondernomen, die hem in staat stelden den ernst der geleden schade te meten, maar ook de mogelijkheid tot herstel van Nederland. Moet er aan toegevoegd worden, dat de balans van dit onderzoek duidelijk positief is en zeer bemoedigend, ondanks de huidige moeilijkheden?

FERNAND BAUDHUIN.

Leuven, Mei 1945. Professor aan de Universiteit van Leuven (België).

MIDDENSTANDSVRAAGSTUKKEN IN ZWITSERLAND.

De Zwitsersche wettelijke maatregelen betreffende de vestiging van warenhuizen, eenheidsprijsmagazijnen en filiaalondernemingen hebben in kringen van Nederlandsche belanghebbenden steeds de aandacht getrokken¹⁾. Hiertoef was gereede aanleiding; zij immers vormden, als rem tegen het grootbedrijf in den detailhandel, het complement van de Nederlandsche maatregelen, belichaamd in de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, die in positieven zin de basis vormt voor versteviging van den middenstand in zijn strijd tegen overbezetting — vooral door ondeskundigen — en tegen de grootbedrijven.

Temeer baart het verwondering, dat het vervallen van deze maatregelen per 31 December 1945 tot dusver hier vrijwel onopgemerkt voorbij schijnt te zijn gegaan. Gaan wij na, wat er gebeurde en hoe het mogelijk was.

Tegen het einde van 1944 was het zgn. Warenhuisbesluit nog met een jaar verlengd tot 31 December 1945. Op 20 December van het afgelopen jaar werd nu in de „Nationalrat“ door de motie Gijssler de Bondsraad uitgenoodigd een nieuwe ordening ter handhaving van het prestatievermogen van den detailhandel voor te bereiden. Deze motie, waartegen zich ook de minister van Economische Zaken kante, werd met 89 tegen 50 stemmen verworpen. Het Warenhuisbesluit werd dus niet verlengd, een nieuwe regeling werd afgewezen en het gevolg hiervan is dus, dat geen wettelijke beperkingen meer bestaan op het vestigen en uitbreiden van warenhuizen, filiaalbedrijven enz.

Inmiddels loont het de moeite de diepere oorzaak van dezen gang van zaken na te gaan.

Het Warenhuisbesluit van 1933.

De totstandkoming van het Warenhuisbesluit in 1933 ontmoette destijds reeds vrij veel tegenstand, omdat het

¹⁾ Vgl. Dr. E. J. Tobi: „Het ontwerp van een vestigingsregeling voor den detailhandel in Zwitserland“ in „E.-S.B.“ van 8 December 1943.

in strijd geacht moet worden met Art. 31 van de Zwitsersche Grondwet, waarin de erkenning van vrijheid van handel en bedrijf verankerd ligt. Het werd aanvaard als noodmaatregel met tijdelijk karakter. Aanvankelijk gold het Besluit tot 31 December 1935, doch het werd telkens verlengd, nl. in 1935, 1937, 1939, 1941 en het laatst in 1944. Typeerend is een passage uit het advies inzake het Bondsbesluit 1937 ter verlenging van het Warenhuisbesluit, uitgebracht door de Adviescommissie voor Economische Wetgeving. Deze luidt: „Die Kommission weist insbesondere daraufhin, dass der Staat auf die Dauer über die Zweckmässigkeit der verschiedenen Betriebsformen nicht bestimmen könne, dass die Erweiterungsverbote umgangen werden, dass Sie die technische Entwicklung hintanhaltend und überdies unliebsame Wirkungen auf das Baugewerbe haben, dass ferner die Anwendung der Bedürfnisklausel monopolartige Verhältnisse für die bestehende Betriebe schafft und den Eintritttüchtigen Nachwuchses ins Erwerbsleben behindert“.

Men ziet dus een aarzelande totstandkoming, een tijdelijk karakter, critiek bij verlenging. Er is evenwel meer.

Reeds bij de verlenging van 1935 is in het Besluit, in Artikel 6, de bepaling opgenomen, dat de Bondsraad groote ondernemingen van het verbod van opening of uitbreiding dispensatie verleenen kan, indien deze zich met de organisatie van de belanghebbende kleinhandelaren contractueel verstaan hebben omtrent deze kwesties. Men ziet hier dus reeds het op zichzelf gezonde beginsel, dat de Overheid terugtreedt, daar, waar het bedrijfsleven zelf een regeling treft.

Bij de redactie van 1937 wordt een verdere stap in deze richting gezet. In Art. 6 worden dan nl. de voorschriften van het Bondsbesluit over de opening van nieuwe en de vergrooting of verplaatsing van bestaande filialen niet van toepassing verklaard op de kleinhandelsverkoopplaatsen van verbonden van coöperaties en hun leden-coöperaties, welke vóór 1 Mei 1935 zulke verkoopplaatsen exploiteerden. Voorts werd de zooeven genoemde dispensatiebepaling in dien zin gewijzigd, dat groote ondernemingen met vereenigingen van detailhandelaren overeenkomsten kunnen afsluiten, waardoor speciale scheids-gerechten ter doorvoering van de vergunningsprocedure worden ingesteld. Dergelijke overeenkomsten behoeven de goedkeuring van den Bondsraad.

Deze wijziging brengt dus:

1. groote vrijheid voor de coöperaties;
2. vervanging van een volledige contractueele regeling door de mogelijke instelling van een scheidsgerecht.

Derhalve wederom verzwakking van den overheidsinvloed ten gunste van een regeling in vrijheid door het bedrijfsleven.

In de verlengingsbesluiten van 1939 en 1941 werden deze artikelen niet gewijzigd. In 1941 liet de Minister zich in de „Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung“ — te vergelijken met een Memorie van Toelichting — zich nog zeer gunstig uit over de werking van het Warenhuisbesluit; hij twijfelde er niet aan, of bij het wegvallen van het Warenhuisbesluit zou de betrekkelijk gunstige positie van den middenstandskleinhandel in korten tijd weer verdwijnen en een bedreiging door de groote bedrijven ware te vreezen. In 1945 was de opinie van den minister van Economische Zaken, blijkens een door dezen bewindsman aan de kantonale Regeeringen gericht schrijven, feitelijk geheel veranderd. In dit schrijven²⁾ wordt geconstateerd, dat de maatregelen tegen de warenhuizen altijd sterken tegenstand ontmoet hebben op grond van de beperkingen van den grondslag van de bedrijfsvrijheid. De Minister wijst er dan verder op, dat de „Migros-Genossenschaftsbund“, het „Verband der Schweizerischen Waren- und Kaufhäuser“ en het „Verband Schweizerischer Filialunternehmen“, alsmede

²⁾ Het werd afgedrukt in de „Schweizerische Detaillisten Zeitung“ van 15 Februari 1946.

het „Verband Schweizerischer Konsumvereine“ zich alle bereid verklaard hebben met de organisaties van het kleinbedrijf op geheel vrijwillige basis over een overeenkomst tot beteugeling van den onbeperkten concurrentiestrijd te onderhandelen. Door het aannemen van de bovengenoemde motie Gijsler acht de Minister zijn standpunt gerechtvaardigd.

In aansluiting hierop zij vermeld, dat de Migros-organisatie in 1944 erkend is als coöperatie, hoewel hieraan toe te voegen is, dat het „Zentralkomitee des Internationalen Genossenschaftsbundes“ het verzoek om opnemning van de „Migros Genossenschaftsbund“, op grond van zijn oorsprong en ontwikkeling als persoonlijk werk van den heer Duttweiler, heeft afgewezen.

Men kan zich moeilijk aan den indruk onttrekken, dat de zorg van de Zwitsersche Regeering voor de bedrijfsvrijheid en het daaruit voortvloeiende streven de regeling van het warenhuisvraagstuk aan het bedrijfsleven zelf over te laten, een overwinning van de groote bedrijven beteekent.

Teneinde de beteekenis van het vervallen van het Warenhuisbesluit in het licht te stellen zij kort op enkele karakteristieken daarvan gewezen. Het bevatte een totaal verbod van opening of vergroting van eenheidsmagazijnen, terwijl voor opening of vergroting van warenhuizen een vergunning was vereischt. Voor opening en vergroting van filiaalzaken was eveneens een vergunning noodig. Het gold slechts voor filiaalbedrijven in den levensmiddelenhandel, voorzoover deze meer dan 3, en den schoenhandel, den textielhandel en den meubelhandel, voorzoover deze meer dan 2 filialen hebben. Het overnemen van een tot dusver zelfstandig bedrijf, alsmede verplaatsing van het bedrijf werd met opening gelijkgesteld; als vergroting werd aangemerkt:

- a. elke ruimtelijke vergroting;
- b. het opnemen van nieuwe groepen waren of handwerkbezigheden;
- c. het toevoegen van een filiaal aan een warenhuis enz.

Vraagt men zich thans af, of de Zwitsersche middenstand nu geheel onbeschermd staat in den strijd om het bestaan, dan is dit ook weer niet het geval.

Andere overheidsmaatregelen.

Op 16 Februari 1945 nam de Bondsraad een „Beschluss über den Fähigkeitsausweis für die Eröffnung von Betrieben im Gewerbe“ aan. Een raambesluit, dat voor afzonderlijke takken van het ambacht mogelijk maakt, de opening van een bedrijf afhankelijk te stellen van een bewijs van bekwaamheid. De aanwijzing van den bedrijfstak en regeling der details geschiedt bij beschikking van het Ministerie van Economische Zaken. Men denkt hier even aan de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, maar er zijn zeer groote verschillen, waarop niet diep kan worden ingegaan. Het Besluit geldt bijv. niet voor den detailhandel, hoewel hierop in belanghebbende kringen sterk was aangedrongen.

Voorts komt een bedrijfstak slechts dan in aanmerking voor toepassing van het Besluit, wanneer aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- a. de maatregelen moeten in het algemeen belang zijn;
- b. de betreffende bedrijfstak moet door oorlogsinvloeden in zijn bestaan bedreigd worden;
- c. er moeten passende maatregelen tot zelfbehoud genomen zijn, zonder dat deze tot behoud van het bestaan hebben geleid.

Hieruit blijkt wel reeds voldoende het groote verschil met de bovengenoemde Nederlandsche Wet.

Tot heden is het Besluit nog slechts van toepassing op het schoenmakersambacht, nl. bij Beschikking van 28 December 1945. Pogingen om het op nog meer bedrijfstakken toegepast te krijgen, mislukten tot dusver, hoewel bijv. ook het kappersbedrijf hierop sterk heeft aangedrongen³⁾.

³⁾ „Schweizerische Gewerbe Zeitung“, 23 Februari 1946.

Een andere overheidsmaatregel is het Bondsraadbesluit van 1 April 1941, waarbij de zgn. „Kriegswirtschaftliche Bewilligungspflicht“ werd ingevoerd. Zooals de naam reeds zegt, draagt dit Besluit een oorlogs karakter. Het werd ingevoerd met het oog op schaarschte aan voor het levensonderhoud belangrijke goederen. Het Ministerie van Economische Zaken is ook met de uitvoering van dit besluit in zooverre belast, dat dit Departement de verschillende beroepen aanwijst, waarop het van toepassing zal zijn, terwijl de „Kriegswirtschaftämter“ met de behandeling van de verzoeken om een vestigingsvergunning belast zijn. De bedoeling was te verhinderen, dat de nog beschikbare materialen over steeds meer bedrijven zouden moeten worden verdeeld, zoodat tenslotte geen enkel bedrijf meer voldoende zou ontvangen, waardoor voor de werknemers werkloosheid zou gaan dreigen. Geklaagd werd, dat weliswaar het „Eidgenössische Kriegswirtschaftsamt“⁴⁾ het Besluit verstandig toepaste, dat evenwel het „Eidgenössische Kriegsindustrie und Arbeitsamt“ zich practisch niet eraan hield.

Zoo werden van 1 Januari tot 31 Augustus 1945 405 nieuwe vestigingen toegestaan, verdeeld over 17 bedrijfstakken, terwijl slechts 6 verzoeken werden afgewezen⁵⁾. Dit Besluit komt in zijn doelstelling sterk overeen met het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941, dat evenwel door de met de uitvoering ervan belaste ministers van Handel en Nijverheid en van Landbouw en Visscherij in overeenstemming met de bedoeling wordt toegepast.

Vrijwillige samenwerking.

Zeer belangrijk blijft de mogelijkheid, dat de middenstandsorganisaties met die der grootwinkelbedrijven vrijwillige overeenkomsten omtrent opening van nieuwe bedrijven sluiten, zooals onder gelding van het Warenhuisbesluit voorzien werd en die van belangrijken invloed zijn geweest op het doen afloopen van het Besluit.

Vervolgens dient te worden gewezen op de reeds jarenlang voor het ambacht bestaande „Meisterprüfung“ en de nog eerste enkele jaren geleden voor den detailhandel ingevoerde „Höhere Fachprüfungen“. Het deelnemen aan deze proeven van bekwaamheid is evenwel geheel vrijwillig; zij moeten dus worden beschouwd als een voorbeeld van de in middenstandskringen levende neiging om door verhooging van vakbekwaamheid en vermeerdering van kennis zelf de weerstandskracht in den strijd om het bestaan te vergrooten. Deze examens werden in 1940 voor het eerst gehouden, tot dusver slaagden 600 kandidaten. Bij het in den herfst van 1945 te Zürich afgenomen examen waren 90 deelnemers. Dit zijn wel andere getallen dan voor het Middenstandsexamen hier te lande gelden. Dit jaar nemen daaraan nl. 39.000 kandidaten deel.

In dit kader moet ook gezien worden de Stichting van de „Schweizerische Fachschule für den Detailhandel“ in November 1945, die, breed opgezet, de organisatorische samenvatting is van al het streven naar vakopleiding in den kleinhandel volgens uniforme grondslagen en een gemeenschappelijk programma. Het valt buiten het bestek van dit artikel hierop uitvoerig in te gaan. Toch dient vermeld, dat het plan alle opleidingsfasen, ook van leerlingen en bedienden, alsmede die van vakleeraren omvat, alsmede het verstrekken van leermiddelen, het oprichten van onderzoek- en oefeningsseminaria enz. Wanneer men dan tenslotte in de toonaangevende middenstandsbladen leest, hoe met alle krachten bij voortduring erop gewezen wordt, dat de middenstanders het in hun strijd tegen alle vormen van bedreigende concurrentie hoofdzakelijk moeten hebben van verhooging van eigen kracht en inzicht, in stede van hun heil te zoeken in allerlei overheidsmaatregelen, die belemmeringen, verbodsbepalingen, belastingmaatregelen enz. inhouden, welke gericht zijn tegen bedrijfsvormen, die

⁴⁾ De naam herinnert aan het Nederlandsche Rijksbureau voor Voedselvoorziening in Oorlogstijd.

⁵⁾ „Schweizerische Gewerbe Zeitung“, 29 September 1945.

vooruitstrevend zijn en bij een belangrijk deel van het publiek groote waardeering vinden, dan komt men tot de volgende conclusie.

In Zwitserland kan momenteel niet gesproken worden van een actieve middenstandspolitiek. De moeilijkheden voor kleinhandel en ambacht zijn dezelfde als in Nederland; evenwel is Zwitserland op den weg naar overheidsleiding in het bedrijfsleven niet zoover gevorderd als Nederland. Men staat in Zwitserland thans op het standpunt, dat de middenstand in de eerste plaats zichzelf moet helpen en de invloed van de aloude leuze van bedrijfsvrijheid is daar nog zeer groot.

De Zwitsersche middenstand is het in het bijzonder met de vestigingspolitiek niet eens en streeft naar nieuwe overheidsmaatregelen. Het zal interessant zijn het verdere verloop dezer kwestie te volgen.

Drs. H. DE VOS.

STIJGING EN DALING OP DE MAATSCHAPPELIJKE LADDER.

De verticale sociale mobiliteit.

Het in den titel genoemde onderwerp — in een minder fraaie vaktaal: het vraagstuk der verticale sociale mobiliteit — heeft in ons land, tot aan de recente verschijning van een uitvoerige studie hierover¹⁾, weinig belangstelling getrokken. Dit had gegronde redenen. Het was, als vraagstuk, voor ons niet van groot belang. Een starre afscheiding tusschen verschillende standen en klassen kenden wij over het algemeen niet. Zoowel een democratische als een individualistische karaktertrek in ons volk brachten mede, dat begaafde personen van lager gewaardeerde maatschappelijke kringen uit, konden opstijgen tot leidende functies, en zelfs tot de hoogste leidende functies, waar zij naar hun verdiensten werden gewaardeerd. De geleidelijkheid in de ontwikkeling — eveneens behoorend bij een karaktereigenschap van ons volk: een zekere bedachtzaamheid, die van al te snelle verandering afkeerig is — gaf ook aan de stijging, en in verband daarmee aan de daling, op de maatschappelijke ladder een geleidelijk en beperkt karakter. De toenemende welvaart verhoogde het algemeene levenspeil en deed groote groepen uit de arbeidersklasse stijgen tot meer welvaart en maatschappelijk aanzien, waardoor maatschappelijke verschillen kleiner werden. Een zekere neiging voor traditie en voor geldende maatschappelijke overtuigingen beteekende een rem op sterke maatschappelijke bewegelijkheid. De constatering, met welke Sorokin zijn boek „Social Mobility” aanvangt: „Our society is a mobile society par excellence; an intensive shifting of individuals from position to position and a great circulation of social objects in horizontal and in vertical directions are probably the most important characteristics of contemporary Western society” — geldt dan ook slechts betrekkelijk voor ons land, zooals het meeste, dat over dit onderwerp in het buitenland is gepubliceerd.

Toch is ook voor Nederland dit onderwerp van belang, een belang, dat in de naaste toekomst waarschijnlijk zal toenemen. Een maatschappij, in welke de maatschappelijke positie niet meer bepaald is door traditie en groepsverband, door stand en de maatschappelijke positie van het gezin, maar waar de nadruk valt op individuele ontwikkeling, die door het onderwijssysteem bevorderd wordt, moet ook de noodige gelegenheid geven tot stijging in maatschappelijke positie. Onnoodige belemmering hiervan wekt teleurstelling bij diegenen, bij wie aanwezige capaciteiten ontwikkeld zijn; zij leidt tot sociale spanningen. En bovendien, onze maatschappij heeft het hard nodig, dat de beste capaciteiten tot ontwikkeling komen en toegang geven tot de verantwoordelijke posi-

ties. Onder de omstandigheden, die dit tegenhouden, behoort niet alleen een bemoeilijking van de opstijging, maar niet minder het ontbreken van voldoende prikkels om zich, op jeugdigen leeftijd, in te spannen om hoogerop te komen, bijv. door te hooge belooning voor ongescholden arbeid, onvoldoende leerlingenstelsels, enz. Moet enerzijds de mogelijkheid van en de prikkel tot maatschappelijke stijging bevorderd worden, anderzijds is het een maatschappelijk belang, dat deze stijging een geleidelijke blijft, dat al te snelle en al te omvangrijke stijging, die ongewenschte personen op den voorgrond brengt en een symptoom van maatschappelijke en moreele verwarring is, voorkomen blijft. School en beroepsleven, verenigingswezen en politiek, vervullen een selecteerende werking. Het is van groot belang, dat de selectie, welke zij uitoefenen, volgens deugdelijke normen plaatsvindt en, in omvang en kwaliteit, past bij de werkelijke behoeften der maatschappij. De bewegelijkheid en onrust onzer maatschappij in haar huidige critieke stadium geven aan dit vraagstuk der mobiliteit een actueele beteekenis.

Hoe staat het nu in feite met deze verticale mobiliteit? Deze vraag brengt ons bij het genoemde boek, dat aanleiding gaf tot bovenstaande beschouwingen. Dr. van Heek behandelt in het eerste deel van zijn boek de methoden en de belangrijkste gegevens van verschillende onderzoeken op dit gebied in verschillende landen tijdens de periode van het „hoogkapitalisme”; het tweede deel bevat de resultaten van een eigen onderzoek in Enschede.

Maatstaven voor de verticale beweging.

Het constateeren van stijging en daling vereischt maatstaven voor de beoordeeling der „hoogte” van de verschillende maatschappelijke lagen. De schrijver vindt deze in de maatschappelijke waardeering van de beroepen, zoodat het hier gaat om de verticale beroepsmobiliteit. Een oordeel hieromtrent kan alleen uitgesproken worden op grond van statistische gegevens. En deze zijn, vooral wat ons land betreft, maar zelden in voldoende omvang aanwezig om een positief oordeel uit te spreken. Uit de beschikbare gegevens blijkt, dat, waar stijging geconstateerd wordt, de afstand daarvan (de hoogte der stijging) over het algemeen niet groot is; hetzelfde geldt voor de daling. Uit de lagere lagen der bevolking blijken slechts weinig eminente figuren voort te komen. Het sterkst valt de geringe mobiliteitsafstand op bij het proletariaat; ook uit de agrarische bevolking wordt slechts geringe stijging geconstateerd. Groter is deze uit de groep van stedelijke ambachtslieden. Ook in Nederland blijkt een geringe stijging van de laagste lagen der maatschappelijke hiërarchie uit naar academische beroepen; de meeste verticale mobiliteit toont nog de faculteit der godgeleerdheid, de geringste die der rechtsgeleerdheid; betrekkelijk hoog is het percentage studeerenden uit het onderwijzersmilieu. Daarentegen blijkt er een vrij groote stijging te zijn over korten afstand, uit de arbeidersgroep naar die van het lagere kantoorpersoneel; het sterkst is deze bij vrouwen, vooral naar de groep van winkelpersoneel.

Van grooten invloed op de stijging of daling is, naar vanzelf spreekt, het gezin, waaruit de betrokkene stamt. Over het algemeen bepaalt het de plaats op de maatschappelijke ladder, waarop ook een volgende generatie zich zal bevinden. Alleen bij den middenstand is dit vaak anders. De positie van het gezin maakt het vaak mogelijk een betere opleiding aan de meer begaafde kinderen te geven, maar maakt het niet mogelijk om daling der minst begaafden te voorkomen. Bovendien is het streven tot maatschappelijke stijging in den middenstand groot. Het gezin is verder van grooten invloed door de opvoeding, welke de kinderen daar krijgen; de invloed van het gezin is verder van het onvolledige gezin is merkbaar in de stijging of daling der kinderen.

Van beteekenis is verder de school, in haar functie van selectie-apparaat. Het geringe percentage der leer-

¹⁾ Dr. F. van Heek: „Stijging en daling op de maatschappelijke ladder”, Leiden, Brill 1945, 435 blz.

lingen van de lagere school, dat middelbaar of voorbereidend hooger onderwijs volgt, is echter niet alleen een gevolg van begaafdheidsselectie, maar niet minder van de sociale positie der ouders, die niet alleen van groote beteekenis is voor de geestelijke ontwikkeling, maar ook beslissend voor de economische mogelijkheid om de kinderen een verdere opleiding te doen volgen. De hogere welstandsklassen zijn, in verhouding tot hun grootte, ongeveer tien maal zoo talrijk vertegenwoordigd onder de scholieren van het middelbaar onderwijs als de laagste.

Van groote beteekenis is de invloed der stad; in de stedelijke bevolking doet zich de stijging en daling sterker voor dan op het platteland. De oorzaak hiervan is o. a., dat in de steden het aantal instellingen, die dienen als kanalen voor sociale stijging, grooter is, terwijl de strijd om het bestaan feller is en de mogelijkheden tot psychisch en fysiek verval veelvuldiger. Is echter de belangrijkste oorzaak — door den schrijver niet genoemd — niet deze, dat de arbeid op het land weinig mogelijkheid tot maatschappelijke stijging, maar wel werkgelegenheid voor meer en voor minder bekwamen biedt, dat het gehele leven er meer door traditie en zeden gebonden is en dat zij, die door bijzondere bekwaamheden uitmunten, hun arbeid vaak in stedelijke omgeving vinden, waar het leven in allerlei opzichten door concurrentie beheerscht wordt?

De structuur van het bedrijfsleven is van grooten invloed op de mogelijkheid tot stijging. Waar het grootbedrijf overheerscht, bestaat geen mogelijkheid voor de vestiging van nieuwe, kleine ondernemingen, tenzij in de kleine, locale, verzorgende bedrijven. Specialisering op één bepaalde soort van bedrijvigheid belemmert eveneens de mogelijkheid tot stijging. Hetzelfde is het geval, wanneer in een industrieel centrum de groep der geschoolde arbeiders betrekkelijk zwak is vertegenwoordigd.

Het is duidelijk, dat veranderingen in de economische structuur en conjunctuur en hevige maatschappelijke bewegingen een grooten invloed uitoefenen op de stijging of daling. Door ontbreken van voldoende gegevens hieromtrent kon dit punt — in dezen tijd van veel belang — slechts met enkele opmerkingen worden aangeduid.

Van belang is het onderzoek over den invloed van den godsdienst. Over het algemeen blijken de leden van de verschillende kleinere hervormde kerkgenootschappen — Remonstranten, Doopsgezinden, enz. — zeer sterk vertegenwoordigd te zijn in de groep der zelfstandige bedrijfs- hoofden. De Katholieken daarentegen toonen een relatief grooter aantal onzelfstandige beroepsbeoefenaren in het bedrijfsleven, en, althans in ons land, een laag percentage in de hogere vrije beroepen. Als reden hiervan wordt aangenomen, dat de katholieke bevolking zich nog slechts gedeeltelijk aan de orde der hoogkapitalistische maatschappij heeft aangepast en daardoor een geringere economische activiteit toont.

In het algemeen wijzen de gegevens op een uitsterven of een sterke maatschappelijke daling van families, nadat hun leden een zekeren tijdsduur deel hebben uitgemaakt van de hogere lagen der maatschappelijke hiërarchie. Slechts enkele families, wier beroepen hooge moreele eischen stellen (zoals predikanten of rechters), of die een bijzondere waarde hechten aan familiecontinuïteit (landelijke grootgrondbezitters, eigengeërfde boeren) blijven eeuwenlang in een zelfde maatschappelijke positie. Waar een snelle stijging is geweest, volgt gewoonlijk later een snelle daling.

Conclusies.

De algemeene conclusie van den schrijver is, dat sociale stijging en daling over langen afstand in de onderzochte periode veel geringer is geweest dan veelal wordt aangenomen, terwijl de algemeenheid van sociale stijging over korten afstand groot is, vooral in de onderste lagen der sociale hiërarchie; de algemeenheid der daling is veel

geringer. De studie der factoren, die de mobiliteit beïnvloeden, vereischt, dat al deze factoren in onderling verband worden gezien.

Op het eerste, algemeene deel, waaruit wij enkele conclusies overnamen, volgt een uitvoerig onderzoek naar de verticale mobiliteit in Enschede. Zooals de schrijver opmerkt, zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet representatief voor het geheele land. Immers, Enschede verkeert in een uitzonderingspositie door zijn geïsoleerde ligging, zijn traditionalistisch volkskarakter, de eenzijdige ontwikkeling van zijn economische structuur, de overheersching van de groote onderneming en een vervaagende socialisatie van den arbeid met weinig geschoolde arbeidskrachten.

De ontleding van de factoren, die in dit milieu de mobiliteit beïnvloeden, leidde tot een uitvoerige beschrijving van de Enschedesche gemeenschap, waarin vooral het ontstaan en de aard der fabrikantengemeenschap een groote plaats inneemt. De deskundigheid van den schrijver stelde hem in staat de vele gegevens, welke zijn uitgebreid onderzoek hem verschaftte, te verwerken tot een verhandeling, die men met belangstelling leest. Het weer- geven van conclusies zou hier te ver voeren. De waarde van dit betoog is o. i. vooral gelegen in het geheel der beschrijving, die de verschillende, de mobiliteit beïnvloedende, factoren in onderling verband beschouwt en daardoor een beeld geeft van het sociaal-economisch leven in deze „katoenstad”.

Wij hopen, dat op deze gedegen studie ook nog eens een geschrift moge volgen, dat, minder algemeen dan het eerste en meer algemeen dan het tweede deel van het besproken boek, onderzoekt, hoe het met de mobiliteit in Nederland gesteld is. Wanneer daarin de gegevens, betrekking hebbende op dezen tijd, mede verwerkt zullen kunnen worden, zou dit één belangrijke bijdrage kunnen zijn tot de vorming van een beeld van de structuur van ons maatschappelijk leven en van de wijze, waarop dit door de gebeurtenissen van dezen tijd is beïnvloed.

Mr. J. BIERENS DE HAAN.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Van de door den Agent geboden mogelijkheid tot aankoop van schatkistpapier is in de afgelopen twee weken druk gebruikgemaakt, waarbij vooral jaarspapier werd afgenomen. Het gevolg is geweest, dat de saldi der banken bij De Nederlandsche Bank tot f 89 miljoen verminderden, blijkens den jongsten weekstaat, zoodat het overschot aan op de geldmarkt belegging zoekende middelen practisch is verdwenen. Men rekent er blijkbaar op, dat bij eventuele nieuwe consolidatieleeningen, welke zoowel voor vrij als voor geblokkeerd geld zullen worden uitgegeven, door de banken met schatkistpapier kan worden betaald. In verband met de groote vraag naar jaarspapier waren de kortere termijnen overwegend aangeboden. Bij zeer geringen handel bedroegen de markt-disconto's aan het einde der afgelopen week voor driemaands promessen $1\frac{7}{16}$ pCt. en voor zevenmaands papier $1\frac{1}{2}$ tot $1\frac{9}{16}$ pCt. Het markt-disconto voor de kortere termijnen lag ongeveer $\frac{1}{4}$ pCt. boven de officieele afgifteprijzen van den Agent en voor driemaands promessen zelfs $\frac{7}{16}$ pCt.

Het is begrijpelijk, dat bij deze omstandigheden voor onderhandsche geldleeningen aan provinciën en gemeenten geen belangstelling is voor leeningen met een looptijd korter dan een jaar. Immers volgens overheidsvoorschrift moeten de rentetarieven $\frac{1}{8}$ pCt. boven het officieele disconto voor schatkistpapier van overeenkomstige termijnen liggen. Op schatkistpapier is thans een hooger rendement te maken. De mogelijkheid voor éénjaarsleeningen staat weliswaar open, maar een aantal geldgevers heeft zich op het standpunt gesteld, dat hiervoor

tenminste 2 pCt. moet worden bedongen in plaats van $17\frac{1}{8}$ pCt. Het is de vraag, of deze strijd zal worden gewonnen na de nederlaag bij het schatkistpapier.

Het is mogelijk, dat in de huidige situatie op de geldmarkt spoedig verandering komt, doordat in de komende week vrij groote bedragen aan schatkistpapier komen te vervallen.

De aandeelenhandel ter beurze van Amsterdam is op 10 Mei jl. hervat. Nadat aanvankelijk slechts binnenlandse bank- en industriële aandelen tot de notering waren toegelaten, is dit aantal categorieën thans uitgebreid met binnenlandsche hypotheekbanken, scheepsverbandmaatschappijen, assurantiemaatschappijen, petroleummaatschappijen, scheepvaartmaatschappijen en de groep „Diversen”, alsmede de Grootboekinschrijvingen.

De handel is nog niet zeer omvangrijk, zoodat de koersen nog moeilijk een juist beeld van de waardeeringen der beleggers kunnen bieden. Nadat aanvankelijk de advieskoersen blijkbaar een aanknopingspunt hadden gevonden aan de laatste beursnotering in September 1944, is daarna een over het algemeen vrij sterke daling gevolgd. Daar zoowel de monetaire situatie als de positie van verschillende ondernemingen zeer sterk is veranderd sedert September 1944, is er ook weinig reden, dat het huidige koerspeil nauw zal aansluiten bij de noteringen van bijna twee jaren geleden.

Voor de nieuwe fondsen werden slechts bied- en laatkoersen geadviseerd. Aandelen Koninklijke noteerden 365 bieden en 400 laten, terwijl de laatst tot stand gekomen beurskoersen 361 bedroeg. De advieskoersen voor scheepvaart aandelen waren in verhouding tot de oorlogskoersen zeer laag. Industriële fondsen waren iets beter, met name Unilever, welke tegen 260 werd verhandeld. De staatsfondsen hebben over het algemeen een koerspeil bereikt, dat ongeveer overeenkomt met een rente van 3 pCt.

RECTIFICATIE.

In de aantekening over de nieuwe Engelsche begroting in ons blad van 24 April jl. is op blz. 269 een fout geslopen. In tabel II is nl. de term „Estate duty” vertaald met „Belasting op grondbezit”; dit moet zijn „Belasting op nalatenschappen”.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
13 Mei '46	5.369.627	185.003	5.692.160	5.120.447
6 „ '46	5.367.217	173.651	5.619.397	5.111.464
29 April '46	5.376.956	204.156	5.660.257	5.132.640
23 „ '46	5.389.988	194.335	5.663.459	5.135.376
15 „ '46	5.377.225	191.264	5.647.624	5.119.322
8 „ '46	5.372.706	192.750	5.644.602	5.104.366
1 „ '46	5.348.116	200.211	5.627.463	5.019.973
25 Mrt. '46	5.348.076	209.759	5.630.970	4.993.212
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
13 Mei '46	2.527.612 ¹⁾	2.592.725	C1.772.493	89.297	177.941
6 „ '46	2.539.114 ²⁾	2.572.231	C1.228.280	513.676	174.169
29 April '46	2.521.384	2.611.090	C1.383.880	524.223	195.499
23 „ '46	2.494.898	2.640.417	C1.407.699	529.482	195.862
15 „ '46	2.478.225	2.640.969	C1.525.058	426.295	196.248
8 „ '46	2.477.634	2.626.595	C1.573.190	326.700	208.081
1 „ '46	2.468.178	2.551.679	C1.699.624	180.983	275.238
25 Mrt. '46	2.389.867	2.603.233	C1.806.063	154.743	305.514
6 Mei '40	1.158.613	255.174	C 22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.248.730.

²⁾ „ „ „ f 2.539.114²⁾

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 APRIL 1946

Kas, Cassiers en Daggeldteeningen	f 127.965.247,94	Kapitaal	f 40.000.000,—
Ned. schatk. papier	„ 452.210.000,—	Reserve	„ 11.200.000,—
Ander Overheids-papier	„ 1.384.705,—	Bouwreserve	„ 2.000.000,—
Wissels	„ 710.397,25	Deposito's op termijn	„ 55.422.249,66
Bankiers in Binnen- en Buitenl.	„ 32.105.279,66	Crediteuren	„ 578.592.162,27
Eff. en Syndicat.	„ 1.202.994,96	Te bet. wissels	„ 100.000,—
Prol. en Voorsch. tegen Effecten	„ 11.824.995,80	Overl. saldi en and. rekeningen	„ 13.479.904,79
Debiteuren	„ 62.215.380,19	Res. v. verleende pensioenen	„ 1.131.774,70
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 7.675.315,92		f 701.926.091,42
Gebouwen	„ 3.500.000,—		
Bel. reserve voor verleende pens.	„ 1.131.774,70		
	f 701.926.091,42		

Vacatures

Groote industriële onderneming in het Oosten des lands vraagt voor haar personeelsdienst een

assistent

met groote ambitie voor
psychologisch werk

Eenige ervaring op psychotechnisch gebied is gewenscht. Leeftijd niet ouder dan 40 jaar.

Uitvoerige sollicitaties met opgave van tegenwoordige werkkring, opleiding, leeftijd en verlangd salaris, alsmede onder bijvoeging van een pasfoto in te zenden onder no. 476 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam

GEVRAAGD: een

SOCIOGRAAF

en een

WERKTUIGKUNDIG INGENIEUR

en een

CIVIEL-INGENIEUR of ARCHITECT

leeftijd tusschen 30 en 40 jaar. Salarieering op particuliere basis. Slechts zij, die over ruime ervaring beschikken worden verzocht hun uitvoerige sollicitaties in te zenden aan het Economisch Technologisch Instituut Overijssel, Veerallee A 21, „Zwolle”.

Bij kleinere bankinstelling te Amsterdam wordt, ter assistentie der Directie, voor spoedige indiensttreding gezocht

jurist procuratiehouder

Leeftijd 30—35 jaar. Vereischten: kennis van het bankvak in het algemeen en in het bijzonder van secretariaatswerkzaamheden, behoorlijke kennis van Fransch en Engelsch.

Brieven met volledige bijzonderheden onder no. 479 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

DEZE RUBRIEK voor het oproepen van sollicitanten voor leidende, commercieele en organisatorische functies!

31 Mei a.s.

vangen drie nieuwe leergangen aan

ter opleiding van hogere functionarissen in het bedrijfsleven; drie leergangen, waaraan naar uit eenige enquêtes gebleken is, de dringendste behoefte bestaat:

● **Sales-promotion**

o.a. bouw van commerciële ondernemingen; verkoopplanning; marktanalyse; omzetconcentratie; keuze der distributiekanaalen; psychologie van den verkoop; reclame.

● **Bedrijfspsychologie,**

o.a. keuze en scholing van personeel; productieverhoging met psychologische middelen; opvoering productieve geesteshouding; verminderen vermoeidheid, ziekte en ongevallen; arbeidsvreugdeverhoging; objectpsychotechniek; praktische oefeningen in het afnemen van tests in het psychotechnicum.

● **Moderne bedrijfsadministratie,**

o.a. budgetteering; actuele resultatenoverzichten; calculatie; planning der bedrijfsadministratie, bedrijfsstatistiek; methodische en technische hulpmiddelen; rekeningstelsels; resultatenanalyse, enz. voor groote en kleine bedrijven uit elke bedrijfstak.

Nadere bijzonderheden over de arbeid der Stichting, ook over het nieuw gehuisveste **Psychotechnicum** vindt U in de brochure **AB . ES**, die U gaarne gratis toegezonden wordt door de

NEDERL. STICHTING VOOR ORGANISATIE

Nieuw Hoofdkantoor: Achter St. Pieter 23-25,

Utrecht, Telefoon 16484 en 12328.

Telefonische aanmeldingen op toestel 81 van 16484.

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

rijnlandsche

betonbouw maatschappij n.v.

nieuwe plantage 29 - delft - tel. 2685

„HOLLANDIA”

**HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.**

HOOFDKANTOOR TE

VLAARDINGEN

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

**N.V. Louis Dobbemann
Waddinxveen**

KOFFIE

THEE

Juist nu bieden de Watson machines, behorende tot het Hollerith-systeem, U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze dié administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is.

Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen.

Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeem) te leveren.

„WATSON” Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.

Frederiksplein 34. Amsterdam-C — Telefoon nrs: 33406, 33656, 31856

STORK

HENGELO

**MODERNE
LAND- EN
SCHEEPS-
INSTALLATIES**

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

**DE
ARNHEM**

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
VENTILATIE
LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam

Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden